

50 ANYS DEL MANIFEST DE PRADA

El català, llengua d'expressió científica



**UNIVERSITAT
ROVIRA I VIRGILI**

Nota introductòria

Ara fa 50 anys, l'agost de 1973, un grup de científics catalans van redactar el que es coneix com a Manifest de Prada, en el marc d'un seminari sobre l'ús del català a la ciència que va tenir lloc a la Universitat Catalana d'Estiu, a Prada de Conflent (Catalunya del Nord). En un context encara de prohibició del català a les universitats, quan faltaven dos anys perquè morís el general Franco, el Manifest de Prada declarava el dret de fer servir el català en l'àmbit científic i la responsabilitat moral de la comunitat científica catalana de valdre's de la llengua pròpia.

Mig segle després, en un context sociolingüístic diferent, les universitats de Catalunya i del conjunt del domini lingüístic malden per fer un pas endavant en la presència del català en la recerca, la transferència de coneixement i la divulgació científica. En són una mostra el Pla d'enfortiment de la llengua catalana en el sistema universitari i de recerca de Catalunya (2022), la Carta universitària de la llengua de la Xarxa Vives (2023) i el Pla d'increment de la recerca en català (PIREC) a la Universitat Rovira i Virgili (2023), amb motiu del qual precisament publiquem aquest document.

Tant de bo que tots aquests documents suposin un nou impuls per a la recerca en català, com va ser el Manifest de Prada, i n'incrementem l'ús de manera efectiva. Perquè és una llengua acadèmica i perquè hi tenim dret. I, també, perquè si volem que el català tingui una funcionalitat plena, la ciència i la recerca són uns àmbits estratègics i indispensables.

El català, llengua d'expressió científica

1 El dret a l'ús de la llengua pròpia ha estat proclamat per veus individuals i col·lectives d'inqüestionable prestigi i autoritat, amb arguments de naturalesa molt diversa —com un dret universal, inviolable i inalienable. Essent així que el català —igualment a d'altres llengües no majoritàries— encara és, malgrat tot, objecte de restriccions i limitacions que atempten contra la seva vida o, si més no, amenacen els seus mitjans de desenvolupament, ENTENEM que no és superflu, ans el contrari, de proferir el permanent i indefallent propòsit de continuar reivindicant el nostre dret a fer-ne ús com a llengua pròpia que ens és i de seguir lluitant per la normalització d'aquest ús.

2 A l'igual del ciutadà que en la plenitud de la seva responsabilitat i de la seva dignitat té, en connexió amb el dret d'intervenir en els afers públics, el deure de prendre-hi part i el de fer possible als altres aquesta participació, ENTENEM que tot català plenament responsable, unit al dret, té el deure de fer ús de la llengua pròpia i de possibilitar als altres l'exercici d'aquest dret, tant com —pels seus coneixements o per la seva representació— li sigui a l'abast. ENTENEM que l'ús de la llengua pròpia —ultra un dret inalienable— constitueix, per dignitat, un imperatiu indefugible.

3 ENTENEM que el dret a l'ús de la llengua i el deure que se'n deriva atenyen la totalitat dels seus camps i, en conseqüència, PROCLAMEM aplicables drets i deures a tots els nivells, graus i terrenys de l'activitat humana i, per tant —que res no en justificaria l'exclusió—, en els seus aspectes científics. Si una llengua ha de viure en plenitud, el seu exclusiu conreu literari és manifestament insuficient: cal que la llengua s'enrobusteixi amb el desenvolupament del lèxic científic i tecnològic, que segueixi el vigorós dinamisme de la ciència. Per aquest camí, una llengua ateny la seva majoritat. ENTENEM que el català no esdevingué plenament adult fins que a la seva sòlida trajectòria literària no se sumà l'enriquidora aportació de la terminologia i de la utilització científica i tecnològica, i MANIFESTEM que, d'ençà que aquesta aportació s'inicià, el català ha demostrat a bastament ésser susceptible d'expressar qualsevol concepte fill del conreu de la ciència; els problemes intrínsecament lingüístics que ha hagut de resoldre o que encara ara esperen solució no són sinó els problemes amb què ha topat o topa qualsevol altra llengua moderna de cultura.

4 La inqüestionable viabilitat lingüística del català com a vehicle d'expressió científica pot no traduir-se, però, en una viabilitat real si les circumstàncies no li són propícies. Com que constatem que, en el moment actual, ens veiem coartats directament o indirectament per imposicions o pressions d'indole diversa quant a l'ús de la nostra llengua, MANIFESTEM que l'ús del català en el treball científic quotidià és irrenunciable per als homes de ciència de la nostra comunitat cultural, tant en les tasques de recerca com en les tasques de docència, tant en les petites reunions de treball com en les conferències d'auditori ampli. ENTENEM que aquest ús és espontani en una part molt important dels nostres homes de ciència i per això pensem que aquesta espontaneïtat, signe inequívoc de la viabilitat real del català com a vehicle d'expressió científica, no ha d'ésser de cap manera constreta per tercers i molt menys encara per nosaltres mateixos en inexcusable defecció. ENTENEM que els nostres científics han de mirar d'alliberar-se d'aquesta situació restrictiva a què han estat

abocats i han de recuperar llur plena espontaneïtat en la mesura que les circumstàncies els ho permetin, i fins superant les circumstàncies si cal i és possible. ENTENEM que les limitacions que en el domini del lèxic científic i tècnic puguem tenir un moment donat són limitacions de tot el nostre nivell intel·lectual, limitacions que només seran superades mitjançant una reeducació lingüística filla de l'ús, verbal i escrit, continuat de la parla.

5 ENTENEM també que, quant a les publicacions, la situació no és essencialment diferent a la del treball quotidià, bé que cal fer matisacions i salvetats importants. Essent una constant històrica que la comunitat científica occidental cerqui vehicles d'expressió lingüística d'abast amplament internacional —el llatí un temps, actualment sobretot l'anglès— REPUTEM de normal i lícit que els nostres homes de ciència, solidaris amb la comunitat científica mundial, renunciïn en determinats casos a l'ús de la llengua pròpia en favor de l'anglès o d'alguna altra llengua majoritària a l'hora de publicar llurs treballs de recerca, en el benentès que aquesta actitud ha d'ésser filla d'una decisió lliure i voluntària, no pas d'una imposició, i normalment a favor d'una llengua, generalment l'anglès, que hom reconegui com a referent internacional. ENTENEM que la renúncia sistemàtica a favor d'altres llengües científicament parlant tan minoritàries o quasi com la pròpia, o la renúncia imposada, són actituds desafortunades o humiliants respectivament.

6 CONSTATEM que també és una constant històrica que, al costat de les llengües majoritàries, hom faci ús de les llengües pròpies, i, com a membres de la comunitat cultural catalana, ens enorgullim que, per a la nostra, això sigui un fet, bé que desigual i intermitent, des del segle XIII, circumstància que no ens confereix la preeminència, evidentment, però sí un dels llocs degans en el concert de les llengües d'expressió científica europees. ENTENEM que aquest ús és especialment indicat quan les publicacions científiques van dirigides primordialment a la pròpia comunitat cultural i quan tracten temes vinculats al medi geogràfic propi i, per tant, especialment interessants només per als

científics que estan avesats a relacionar-s'hi. Per tot això ENTENEM així la nostra actitud lingüística quant a les publicacions:

- a) Fer tots els possibles per publicar en català els textos destinats a la nostra comunitat cultural (manuals, llibres de text i obres de divulgació de qualsevol nivell, etc.), cosa que és la pràctica habitual de totes les comunitats culturals normals, fins de les de demografia més reduïda, i que, en el nostre cas és, a més, condició bàsica per a coadjuvar al bandejament definitiu de les limitacions lingüístiques a què abans ens hem referit: els nostres lectors han de poder accedir al coneixement científic directament en català.
- b) Publicar preferentment en català els treballs de recerca científica referits al nostre medi geogràfic (geologia, geografia, botànica, zoologia, economia, etc.), tot dotant-los d'amplis resums, preferentment en anglès: cal que siguin fàcilment accessibles als membres de la nostra mateixa comunitat cultural o als de comunitats culturals veïnes (que seran romàniques, i per tant permeables al català), sense que puguin deixar d'ésser-ne totalment als membres de comunitats culturals més allunyades (les anglosaxones, posem pel cas).
- c) Publicar en anglès o en alguna altra llengua majoritària en el context científic els treballs de recerca independents del medi geogràfic (química, microbiologia, física, matemàtiques, etc.), sense deixar de publicar en català extrets, resums o tanmateix el treball sencer—abans o després de l'edició en llengua majoritària—, i sense descartar la possibilitat de publicar aquests treballs pel sistema proposat a *b*).

ENTENEM que cap d'aquestes opcions no està renyida amb la traducció ulterior dels textos catalans a qualsevol altra llengua: no defensem cap mena d'exclusivisme patriòtic sinó que, simplement, neguem tot caràcter vergonyant al nostre vehicle habitual d'expressió.

7 Plenament conscients de l'adversitat de molts dels factors sociolingüístics que intervenen avui en el desenvolupament i en la vida mateixa de la llengua catalana i de la dificultat que comporta llur endegament intrínsecament lingüístic —ni que sigui parcial—, ENTENEM que l'únic organisme amb responsabilitat i autoritat per a coordinar uns esforços, per a dictar unes normes i per a acomplir una missió d'actualització de la llengua és l'Institut d'Estudis Catalans, amb el fervorós reconeixement per la tasca que ha dut a terme en etapes encara més difícils que l'actual, l'INSTEM a prendre —amb la urgència que la penosa circumstància que viu la llengua recomana— unes àgils i accelerades mesures que ens permetin de veure el futur lingüístic de l'idioma amb més consistència i, per tant, amb més esperança.

Prada de Conflent, 25 d'agost de 1973



UNIVERSITAT ROVIRA i VIRGILI
Servei Lingüístic i de Publicacions